

IVAN GRABAR
Varaždin

ZAŠTITA KULTURNE BAŠTINE VARAŽDINSKE ŽUPANIJE

Homage akademiku Andri Mohorovičiću u
povodu njegove 85. godine života i
višegodišnje suradnje s Varaždinom

Andre Mohorovičić pripada onom dijelu europske civilizacije i kulture gdje riječi, znanost i humanost imaju svoja značenja, gdje caruje mudrost čovjekova i gdje je razum uvjet za djelovanje.

Uvod

Rad o zaštiti kulturne baštine¹ Varaždinske županije temeljit će se na znanstvenim i teorijskim spoznajama i stavovima Andre Mohorovičića koji su objavljeni u njegovim djelima. Njegovi radovi nastali su kao rezultat dugogodišnjeg znanstvenoistraživačkog rada, kao inženjera, profesora, doktora znanosti i akademika. Andre Mohorovičić je čovjek s izuzetnom sposobnošću i mogućnošću uočavanja, analiziranja, stvaranja sinteza i zaključivanja. Njegov znanstveni opus sačinjava više od 100 znanstvenih radova i preko dvjesto analitičkih pregleda, uvodnih rasprava, članaka, monografija i drugih vrsta stručno-znanstvenih radova.

Za ovaj rad Zaštita kulturne baštine Varaždinske županije koristit će se njegova dva izuzetno vrijedna rada:

- 1. Prilog analizi vrednovanja povijesnih urbanih cjelina i objekata arhitekture u okviru rada na zaštiti spomenika kulture u SR Hrvatskoj**
- 2. Graditeljstvo u Hrvatskoj**

1 Etimološki riječi *kultura* i *baština* obuhvaćaju cjelokupno i cjelovito stvaralaštvo čovjeka, ljudskog društva: duhovno i materijalno. Mnogi autori ističu da se pod duhovnim stvaralaštvom podrazumijeva znanost, umjetnost, moral, običaji, religija pa i organizacija društvenog i državnog života, a pod *baštinom* ukupnost sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara iz prošlosti. Iz takvog poimanja sintagme *kulturna baština*, u ovom radu, neće se analizirati sve vrijednosti kulturne baštine, već samo neke relevantnije za Varaždinsku županiju. Naslov rada - kulturna baština - primjeren je i zbog toga jer se time žele istaknuti važniji kulturno povijesni i sakralni objekti i urbane cjeline u kojima se događala i ispisivala povijest kulture, književnosti, jezika, politike i gospodarstva na ovom našem tlu Hrvatske, Hrvatskoga zagorja.

2 Autor rada napominje da prikaz pruža osnovnu podlogu za razmatranje izbora objekata koje je neophodno potrebno zaštititi. Istovremeno on može poslužiti kao podloga za šire znanstveno, stručno i društveno razmatranje problema zaštite spomenika kulture.

U drugom dijelu ovog rada govorit će se o ostvarenim rezultatima zaštite kulturne baštine (uglavnom nepokretnih spomenika kulture) u Varaždinskoj županiji, s napomenom da će rad obuhvatiti samo glavni dio zaštite spomeničke baštine.

Prikazat će se rezultati koji su ostvareni kontinuiranim i sustavnim dvadesetogodišnjim radom, djelovanjem i suradnjom Andre Mohorovičića s mnogobrojnim stručnjacima iz općine, gradova i županija, znanstvenim i stručnim institucijama, ustanovama kulture i drugima, a sve u cilju sanacije, obnove, zaštite, čuvanja (a često spašavanja) i razvoja kulturne i spomeničke baštine, te vraćanja vitaliteta kulturnim vrijednostima, a napose očuvanja autohtonosti povijesnim urbanim cjelinama, graditeljstvu i objektima arhitekture.

ZNANSTVENI DOPRINOS AKADEMIKA ANDRE MOHOROVIČIĆA SPOZNAJI I ZAŠTITI URBANIH CJELINA, GRADITELJSTVA I OBJEKATA ARHITEKTURE

1. STARIJE KAMENO DOBA (PALEOLITIK)

Starije kameno doba vremensko je razdoblje u kojem su već definirane ljudske skupine i rodovske grupe i one se sklanjaju i žive u spiljama, pećinama, zemunicama i drugim za život sigurnijim mjestima.

U početku ljudi su se bavili lovom i ribolovom.

Doba paleolitika vremenski je okvirno datirano geološko razdoblje:

Villafranchien, 2.500.000. do 800.000. godina pr. n. e.

Za Varaždinsku županiju arheološki je interesantno i značajno doba:

Chelleen - Acheuleen, 500.000. do 100.000 godina pr. n. e.

U tom dobu spominju se

Punikve kod Ivanca

Naši prastanovnici živjeli su u spiljama i pećinama, koje su se nalazile uz vodu, a bile su im zaštita od vremenskih nepogoda ili od eventualnih napada životinja. U zaklonima čovjek se osjećao sigurnijim.

U kontinuitetu života čovjeka, ljudskih skupina i rodovskih grupa za naš kraj dolazi daljnje značajno doba

Mousterien - do neolitika, 150.000. do 6.000. godina pr. n. e.

u kojem se spominju:

Vindija kod Donje Voće i

Velika pećina na Ravnoj gori

U tom vremenu već je život bio organiziraniji. Bolji način gospodarenja, bavljenje lovom i ribolovom čovjeku je osiguravao i bolje uvjete života.

2. ANTIČKO DOBA

2.1. Doba rimske antike

Doba rimske antike okvirno se vremenski određuje od prijelaza

III. u II. stoljeće pr. n. e. do V. stoljeća n. e. (na području Varaždinske županije antički nalazi datiraju se od I. stoljeća)

Ovo razdoblje vrlo je značajno za naš kraj. Spominju se

Aquae Iasae u Varaždinskim Toplicama

Varaždinske Toplice izgrađivale su se kao urbano središte. Smještene su na terasastoj konfiguraciji Topličkog gorja te raspolažu prirodnim bogatstvom - ljekovitim izvorom termalne vode. Poznate su bile već u antičko doba kao termalno kupalište Aquae Iasae te su urbano građene na antičkoj arhitekturi. Zbog prirodnog bogatstva i izgrađene urbane sredine plijenile su interes mnogih i raznih plemena.

3. STAROHRVATSKO DOBA

Starohrvatsko doba obilježeno je dolaskom Slavena - Hrvata na Jadransku obalu, Istru i Dalmaciju, i to

599.-611. i 614.-626. godine.

U tom starohrvatskom razdoblju započinje izgradnja gradišta, nastamba, nekropola (grobišta). Osnivaju se i oblikuju plemenske zajednice koje se bave stočarskom i ratarskom proizvodnjom, lovom i ribolovom. I u tom starohrvatskom dobu u našem kraju spominje se gradište

Sv. Petar kod Ludbrega.

Starohrvatsko doba ima interesantna i značajna razdoblja. Prvo razdoblje

od VI. do XIII. stoljeća,

kada se doseljavaju Slaveni - Hrvati, i drugo

od IX/X. do XII. stoljeća

kada je započela urbanizacija, izgradnja utvrda, bedema, naselja, nastamba i sakralnih objekata.

4. SREDNJI VIJEK

Varaždin, kao središte Varaždinske županije, ali možemo reći i sjeverozapadne Hrvatske (op. autora), zemljopisno je smješten na vrlo lijepom i za čovjekov život povoljnom tlu. Varaždinska županija prostire se na površini na kojoj ima ravničarskog tla, brežuljaka, gora, rijeka, jezera, šuma, termalnih izvora, mineralnih sirovina, vrlo razvijene flore i faune. Rijetki su krajevi u Hrvatskoj koji su bogati takvim resursima. Spomenuti dar prirode stoljećima se nalazio u latentnom stanju. Malo je spomenutih resursa bilo u fazama eksploatacije i čovjekove upotrebe.

Zbog tog bogatstva i ljepote kraja nije čudno što se na tom prostoru s većim interesom naseljavao čovjek i što je ovdje gradio svoje obitavalište, i to od vrlo ranog - najstarijeg doba.

To prirodno bogatstvo čovjek je iskorištavao stvarajući preduvjete i uvjete za život i svoj razvoj, u prvom redu, gradeći putove koji su ga međusobno povezivali.

U prvoj ranoj fazi srednjeg vijeka ljudi se bavili zemljoradnjom, stočarstvom, lovom, ribolovom i drugim zanimanjima koja su bila produkt razvoja kulture njihovog vremena.

4.1. Razdoblja srednjeg vijeka

- a) predromanika VI. do X. stoljeće**
- b) romanika X/XI. do XIII. stoljeće**
- c) gotika XIII. do XV/XVI. stoljeće**

Varaždin se počeo razvijati na prijelazu od romanike na gotiku. No, može se pretpostaviti da ovaj grad kao urbana sredina vuče neke graditeljske komponente i iz ranijeg razdoblja.

U vremenu predromanike i romanike, posebno u ovom potonjem kada Varaždin dobiva status grada, započinje i njegova urbanizacija. Urbana shema grada dobiva izgled mrežastog rastera, dok je nizinsko naselje vezano uz grad.

Razdoblju romanike i gotike pripadaju i mjesta:

Petrijanec, Ivanec i Lepoglava.

4.2 Utvrde i gradine

Pisana povijest toga doba ukazuje nam da je Varaždin i ovaj naš kraj bio izložen intenzivnim političkim, gospodarskim i kulturnim previranjima, prolazio je dakle kroz jedno vehementno vrijeme. Urbana izgrađenost Varaždina (stambene zgrade, utilitarni i sakralni objekti) i zemljopisni položaj (stjecište i sjecište ljudi i putova) predstavljali su pravu meku za mnoga plemena, ratničke horde s pljačkaškim i osvajačkim namjerama. Dakako da se je zbog takvih okolnosti i prilika kod tadašnjeg stanovništva stvarao osjećaj nesigurnosti. Javljala se potreba zaštite ljudi i materijalnih dobara. Zbog toga je bilo potrebno graditi fortifikacijske utvrde, bedeme i druge objekte zaštite.

U tom vremenu na prijelazu do romanike građen je i Stari grad Varaždin, koji je po arhitektonskoj ljepoti i građevinskoj čvrstoći djelovao kao imponzantna i snažna građevina te je tim svojim izgledom, veličinom i čvrstoćom predstavljao određenu sigurnost njegovim stanovnicima, a potencijalnim osvajačima respektirajući i u to doba teško osvojiv burg. Stari grad je imao vlastitu zaštitu: fortifikacijski bedem i umjetni kanal Dravicu u koji je doticala voda iz rijeke Drave.

Stari grad s ulaznom kulom građen je i dograđivan postepeno u vremenu, vjerojatno, od romanike, preko gotike, renesanse do baroka.

Svako to razdoblje ostavilo je na njemu svoje tragove.

4.3. Gradine izgrađene na vrhuncima i uzvisinama

Izgradnja gradina imala je dvojaku namjenu; prvu da bude obitavalište obitelji vlasnika i da služi za poslovnu rezidenciju. Druga im je namjena bila da posluže za obranu ljudi od eventualnih napada, da zaštiti posjede, gradove pa i cijele regije od raznih osvajačkih hordi i plemena Mongola u XIII. stoljeću, Turaka od XV. do XVIII. stoljeća i drugih. Gradine su se gradile na reljefno najpogodnijim mjestima, uzvisinama i brežuljcima. Od gradina u Varaždinskoj županiji najpoznatije su:

***Trakošćan i
Maruševec***

4.4. Javni i utilitarni objekti

Javni i utilitarni objekti građeni su za javne i praktične potrebe stanovništva.

Ova vrsta objekata gradila se od materijala prema području i mjestu njihove gradnje. Izbor vrste materijala uvjetovale su klimatske prilike (na primjer: na obalnom pojasu koristio se kamen, te su objekti imali trajnije postojanje i upotrebu, dok su objekti građeni od opeke i drva u nizinskim dijelovima relativno brže propadali.

**U doba gotike izgrađena je
Varaždinska vijećnica**

koja je tijekom vremena bila pregrađivana.

4.5. Sakralni objekti

Sakralni objekti u Varaždinskoj županiji gradili su se u doba gotike. Iako u doba romanike, u ovom kraju nije bilo gradnje sakralnih objekata, uputno je napomenuti da je njihova izgradnja često po arhitekturi i graditeljstvu obilježavala prethodno stilsko razdoblje. Tako je poznato da je u razdoblju gotike još postojao utjecaj romaničke substrukcije.

U razdoblju gotike u ovom kraju građeni su slijedeći sakralni objekti:

- Lepoglava: Sv. Marija, samostanska monumentalna gotička građevina, barokizirana, zidne slike
- Remetinec: Sv. Marija, samostanska crkva, monumentalni objekt
- Varaždin: zvonik Župne crkve Sv. Nikole
- Očura: Sv. Jakov
- Kneginec: Sv. Marija Magdalena, pregrađeno, trijem

- Maruševac: Sv. Juraj
- Vinica: Sv. Marko, pregrađeno

4.6. *Doba renesanse i baroka*

4.6.1. *Urbane cjeline*

Doba renesanse i baroka obuhvaća razdoblje od XV. do XVIII. stoljeća (renesansa XV. do XVI. st., barok XVII. do XVIII. stoljeće)

U to vrijeme život poprima humanistička obilježja, dolazi do afirmacije građanskog sloja ljudi. U graditeljstvu započinje gradnja kuća zidanica umjesto dotadašnje gradnje pretežno od drvene građe. U tom vremenu primjenom urbanizma i njemu primjerene gradnje Varaždin postaje urbano središte.

Za to razdoblje u Varaždinu je karakteristična gradnja baroknih objekata, kuće se počinju graditi izvan bedema grada i uz glavne prilazne ceste.

Stanovnici, žitelji grada vode računa o svojoj sigurnosti te izgrađuju bedeme i nasipe. Uz barokne građanske kuće od utilitarnih i javnih zgrada tada nastaje: gradska vijećnica, županijska palača, palače plemstva: Patačić, Zakmardi, Keglević, Nitzki, Prašinski-Sermage, Drašković i Oršić. Sve su to građanske barokne i predbarokne kuće.

To je vrijeme kada u okolici Varaždina niču plemićki dvorci, rezidencije, ljetnikovci i kurije: u Klenovniku, Novom Marofu, Jalkovcu (kraj Varaždina), Opeki, Martijancu, Trakošćanu i Maruševcu.

Od sakralnih objekata u ovom razdoblju se grade:

- Franjevačka crkva Sv. Ivana Krstitelja i samostan u Varaždinu,
- Župna crkva Sv. Nikole s gotičkim zvonikom u Varaždinu,
- Kapucinska crkva Sv. Trojstva i samostan u Varaždinu,
- Uršulinska crkva Rođenja Isusova i samostan u Varaždinu,
- Isusovačka crkva Uznesenja Marijina i samostan u Varaždinu,
- Lovrečan Sv. Lovro (gotička tradicija),
- Donja Voća Sv. Martin s cinktorom,
- Ivanečka Kamenica Sv. Bartol s kapelicom Sv. Jelene,
- Purga kraj Lepoglave Sv. Juraj

4.6.2 *Barokizirani objekti*

- Lepoglava, gotička samostanska crkva Sv. Marije,
- Vinica, gotička crkva Sv. Marka,
- Križovljan Radovečki, gotička crkva Sv. Križa,
- Ludbreg, gotička crkva Sv. Trojstva s cinktorom

Kraj baroknog razdoblja i početak XIX. stoljeća obilježen je prijelazom iz baroka u barokni klasicizam. U to vrijeme u Velikom Bukovcu gradi se crkva Sv. Franje Asiškog. Valja napomenuti da u ovom popisu sakralnih i drugih objekata nisu svi navedeni, već samo oni objekti kojim je trebala urgentnija sanacija, obnova i zaštita.

5. RAZDOBLJE XIX. I POČETAK XX. STOLJEĆA

Za to je vrijeme značajna pojava i razvoj novih stilova u arhitekturi: na prijelazu iz XVIII. u XIX. stoljeće javlja se klasicizam, zatim dolazi stil-ska inovacija romantike izražena neoromaničkim i neogotičkim arhitektonskim rješenjima. U graditeljstvu se pojavljuje neorenesansa i neobarok, da bi pod kraj XIX. stoljeća te eklektičke (nejedinstvene) stilove potisnula secesija. Iznijeti slijed Mohorovičićevih znanstvenih stavova trebalo je spomenuti kako bi se razumjela i doživjela sva ljepota graditeljstva i arhitekture.

U XIX. i XX. stoljeću Varaždin postaje definirana urbana sredina te se urbanistički i graditeljski širi uz ceste koje vode prema Zagrebu, Ludbregu, Čakovcu, Ivancu i Petrijancu. Grade se javni i utilitarni objekti: kazalište, kolodvor, trgovačke i obrtničke zgrade, gimnazija, škole, sud, pošta i drugi objekti za potrebe razvoja gospodarstva, društvene i kulturne potrebe građana.

6. REZULTATI ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE NA PODRUČJU VARAŽDINSKE REGIJE

6.1. *Sustavni pristup zaštiti spomenika kulture*

Kao početak sustavnog i organiziranog rada na zaštiti spomenika kulture vremenski se može odrediti kraj osamdesetih i početak devedesetih godina našeg stoljeća.

Takav pristup zaštiti urbanih sredina i njihovih spomenika kulture, kao i drugim poslovima i zadacima u djelatnosti kulture, uvjetovalo je, po našem mišljenju, nekoliko važnih razloga. Prvi je postojanje veoma lošeg stanja (građevinski zapušteno i devastirano) objekata spomenika kulture. Tražila se urgentna potreba i akcija njihove sanacije i obnove. Drugi razlog nalazio se u obilježavanju nadolazeće 800 godišnjice pisanog spomena Varaždina u 1981. godini. Za tu prigodu bilo je potrebno cjelokupnu kulturnu djelatnost, posebice u njezinim kulturno-umjetničkim vrstama, programski osmisliti i redefinirati kako bi se u što većoj mjeri popravilo stanje u kulturnoj djelatnosti i kvalitetnije usmjerio njezin razvoj na području znanstvenoistraživačkog rada,

i to na svim područjima potreba i interesa (arheologija, povijest, gospodarstvo, kultura...) te podigla razina kvalitete godišnjih programa u djelatnostima kulture, naročito u dijelu zaštite urbanih cjelina i objekata spomenika kulture.

Slijedeći faktor koji je obećavao rezultate bio je u stručnjacima. Naime, postojala je tzv. kritična masa stručnih djelatnika u ustanovama kulture i izvan njih, ljubitelja i štovatelja kulturne baštine i njezinih vrijednosti koji su bili spremni prihvatiti se složenih, ali i izazovnih zadataka.

Potrebno je ovdje istaknuti i sklonost i volju te spremnost dužnosnika (funkcionera) općinskih i drugih razina društvene zajednice do Republike da se željeni i zacrtani programi i ostvare.

Naredni poticaj za jedan sustavni rad bio je raspisan i prihvaćen samodoprinos građana Općine Varaždin za različite namjene (izgradnja novih objekata i infrastruktura u zdravstvu, školstvu i fizičkoj kulturi) ali i za kulturu. Iako samodoprinosom prikupljena visina planiranih sredstava izdaleka nije bila dovoljna za sanaciju i obnovu objekata kulture - u odnosu na potrebe bio je to simboličan iznos - ipak su građani Varaždinske općine činom glasanja "ZA" kulturu iskazali svoju moralnu potporu programu zaštite spomenika kulture. Tako je samodoprinos pokazao pozitivan odnos građana Varaždinske općine prema cjelokupnoj kulturi i njenoj baštini. Nadalje on je bio respektirajući m o v e n s u ustanovama, zavodima i poduzećima od kojih su se tražila financijska sredstva kada su se radili projekti, vršili građevinski radovi i slično. Takvo opredjeljenje kod osiguravanja financijskih sredstava Općine Varaždin pozitivno su ocijenile ustanove, fondovi i druga tijela i organi na razini Republike. U to vrijeme početkom 90-ih godina nije bio poznat slučaj da se i na takav način -samodoprinosom- osiguravaju sredstva za kulturu.

Važno je također istaknuti da se u tijeku radova na zaštiti objekata, spomenika kulture, iz mjeseca u mjesec gradio i stvarao jedan novi kvalitetniji odnos između stručnih i znanstvenih djelatnika Zagreba i Varaždina, na pr. Restauratorski i Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, JAZU - danas HAZU, RSIZ-i kulture i stručni djelatnici iz drugih gradova Hrvatske (Rijeka, Šibenik, Split, Dubrovnik i drugi), svi su oni djelujući u komisijama, tijelima i organima RSIZ-a doprinosili da su programi djelatnosti kulture Varaždina i općina varaždinske regije bili prihvaćeni i sufinancirani ili financirani.

Valja istaknuti da se jedan kvalitetno nov odnos prema Varaždinu sastojao i u drugim aktivnostima, u angažiranju i uključivanju stručnih kadrova na izradi projekata, restauratorskih poslova koje je financirao RSIZ kulture, stručnim konsultacijama i sugestijama, u podržavanju varaždinskih programskih zahtjeva za financiranje i drugim vrstama doprinosa, te se tako stvarao i novi image o Varaždinu.

7. IZBOR OBJEKATA SPOMENIKA KULTURE

Kod izbora objekata spomenika kulture, o kojima će se govoriti u ovom radu, potrebno je kazati da će se predstaviti jedan manji broj spomenika, i to onih reprezentativnih. Vodio se računa o njihovom povijesnom značenju, arhitekturi, stilskoj vrsti, graditeljskoj veličini, starosti objekta, mjestu i položaju na kojem su građeni i drugim obilježjima.

Kod objekata koji su sanirani i obnovljeni može se zapaziti da se radi o objektima koji su kod priprema i izvršnih građevinskih radova zahtijevali obimne i vrlo zahtjevne pripreme, izbor stručnjaka iz raznih područja (povjesničari umjetnosti, konzervatori, kustosi, inženjeri, arhitekti i dr.), vrsnih poznavatelja projektnog zadatka koji su imali iskustva u izradi projekata, zatim izbor poduzeća koja su u izvršnim građevinskim poslovima i zahvatima znala primijeniti složene tehnološke zadatke u pripremi i izvođenju građevinskih radova.

8. IZVORI FINANCIRANJA PROGRAMA ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE

Financiranje zaštite spomenika kulture, sanacije i obnove, vršilo se iz više izvora i s primjenom kombiniranog načina financiranja. Za grad i općinu Varaždin bili su slijedeći izvori financiranja:

- sredstva budžeta Općine Varaždin
- RSIZ kulture Zagreb
- SIZ za stambenu komunalnu djelatnost Varaždin
- samodoprinos građana općine Varaždin
- sredstva općine Varaždin prikupljena i namijenjena za sanaciju šteta od potresa na osnovi Republičkog zakona
- poduzeća iz Varaždina (manji dio) iz neposrednih odnosa
- crkvene institucije
- banke (samo u slučajevima premošćivanja poteškoća u financiranju)
- SIZ kulture Varaždin (manji dio)

Od navedenih izvora financiranja programa zaštite spomenika kulture sredstva su osigurana najvećim dijelom i u najvećim iznosima od:

- RSIZ-a kulture Zagreb
- budžeta Općine Varaždin
- samodoprinos građana Općine Varaždin
- crkvenih institucija

U početku je Varaždinska općina osiguravala sredstva iz godišnjeg budžeta, što je na neki način umanjivalo financiranje drugih redovnih potreba. Kasnije, kada su se po određenoj stopi strogo namjenski prikupljala sredstva za sanaciju šteta nastalih od potresa, stvorena je mogućnost da se osiguraju i stalni izvori sredstava za zaštitu spomenika kulture. Tako je nakon izvršene sanacije objekata kulture oštećenih od potresa nastavljeno s primjenom Republičkog zakona, te su se po toj osnovi prikupljena sredstva od poduzeća namijenila za financiranje programa zaštite spomenika. S tim sredstvima općina Varaždin (Izvršno vijeće) izvršavalo je obvezu 50% participacije u slučajevima kada je RSIZ kulture financirao program zaštite objekata kulture.

9. NAČINI I KRITERIJI FINANCIRANJA

Za financiranje programa kulturne djelatnosti u Hrvatskoj, posebno zaštite spomenika kulture, RSIZ kulture je utvrdio kriterije po kojima su se dodjeljivala financijska sredstva za zaštitu spomenika kulture i ti kriteriji su bili sljedeći:

- nerazvijenim općinama u Hrvatskoj financirani su programi u 100% iznosu, bez participacije
- razvijenim gradovima i općinama sredstva su se odobravala u 50% iznosima za programe zaštite spomenika kulture (za druge namjene vrijedili su drugi kriteriji)
- razvijeni gradovi i općine trebali su osiguravati drugih 50% sredstava za zaštitu spomenika
- općine su pored iznijete obveze osiguravanja sredstava za participaciju davale financijsku podršku i za druge programe djelatnosti kulture, kao i prema potrebama još i dodatna sredstva za zaštitu spomenika (na primjer Muzej narodne revolucije, kasnije povijesni odjel GMV, Isusovačka crkva i drugi)

Izvori i načini financiranja te kriteriji po kojima su se financijska sredstva dodjeljivala relativno su zadovoljavali u praćenju kontinuiranog sustava zaštite spomenika kulture u varaždinskoj regiji, što je omogućilo da se u najvećem broju slučajeva saniraju i obnove najvažniji spomenici kulture. No, međutim ostali su još neki objekti, kao što je Opeka Vinica, dvorac u Martijancu i dvorac u V. Bukovcu koji će kroz naredno vrijeme biti sanirani i obnovljeni.

Kod rješavanja pitanja zaštite kulturne baštine potrebno je istaći još jedan značajan način financiranja. RSIZ kulture utvrdio je mogućnost da se kroz redovnu djelatnost Restauratorskog zavoda financira potreban broj sati za restauratorski rad na određenim vrstama umjetničkih predmeta, izrade elaborata i drugih stručnih podloga.

10. STARI GRAD VARAŽDIN

Iako su mnogi povjesničari ulagali mnogo truda i vremena da dođu do spoznaje o vremenu građenja starih tvrđava, burgova, utvrda i dvoraca, katkada se do podataka o početku njihove gradnje nije moglo doći. Takva sudbina, nažalost, pratila je povjesničare-istraživače prilikom istraživanja povijesti Starog grada Varaždina.

Stari grad još nema svoj matični list s podacima koje godine se počeo graditi, tko ga je gradio, tko je u početku u njemu živio i drugih informacija. Stari grad nema pisanu svoju povijest, svoju monografiju.

Do sada je iz povijesnih izvora poznato: "... u Povelji Andrije II. iz 1209. godine spominje se varaždinski župan Zaharije i "castrum"³. Nadalje se spominje da je "... u XII. stoljeću Varaždin već imao dva župana koji stoluju u županskom dvoru (castrum comiti). Iste godine 1209. Varaždin dobiva i pravo kraljevskog slobodnog grada od Andrije II. Arpadovića"⁴.

Iznijete povijesne činjenice zasigurno nas mogu uputiti i na razamišljanje da Stari grad ima i stariju povijest od iskazanih stoljeća i godina.

Toliko o povijesti. Nas u ovom radu zanima njegova zaštita, tj. u kakvom se građevinskom stanju on nedavno nalazio, kako i na koji način ga je trebalo sanirati, zaštititi i obnoviti. I danas se mogu pogledati slike arhitektonskog i građevinskog izgleda Starog grada koncem osamdesetih godina našeg doba, pa će se svatko moći uvjeriti u kakvom se građevinskom stanju nalazio. Stari grad je bio u veoma lošem stanju, i teško je bilo vjerovati da će se, u ono vrijeme, moći osigurati financijska sredstva za njegovu sanaciju, zaštitu i obnovu, tim više jer se radilo o neprivrednoj investiciji. Nije se naime radilo o ulaganjima u proizvodnju koja bi osiguravala zapošljavanje i profit. Varaždinska poduzeća u tom su vremenu također iskazivala potrebu za obrtnim sredstvima i sredstvima za investicije.

3 Đurić-Feletar: Stari gradovi i dvorci Sjeverozapadne Hrvatske, "NIŠRO" Varaždin, 1981.

4 Mira Ilijanić: Prikazi historiji Varaždina, Narodno Sveučilište "Braća Ribar" - Ogranak Matice Hrvatske, 1967.

Međutim, unatoč takvim gospodarskim prilikama Grad i Općina Varaždin započeli su s programom financiranja zaštite svog kulturnog bogatstva.

Pripreme za sanaciju i obnovu Starog grada počele su koncem osamdesetih godina, točnije od 1980. do 1985. godine, a odnosile su se na izradu projektne dokumentacije i traženje stalnih izvora financiranja sanacije i zaštite spomenika kulture. Od 1980. do 1985. godine RSIZ kulture financirao je zaštitu s manjim sredstvima u iznosu svega 801,2 dinara. Od 1985. do 1990. godine RSIZ kulture izdvajao je znatna financijska sredstva za sanaciju i zaštitne radove na Starom gradu Varaždin. Izdvojio je 2.300.905,50 dinara. Taj iznos predstavljao je 50% sredstava, drugih 50% sredstava osiguravala je Općina Varaždin. Valja spomenuti i podatak da je od 1992. do 1995. godine Ministarstvo kulture Hrvatske za sanaciju i zaštitne radove na kuli doznačilo Starom gradu iznos od 484.180,00 kuna. Također je za zaštitne radove na kuli u 1992. godine utrošeno 325.064 DM (Izvor podataka: GMV-98). Pripreme su se, ponajprije, sastojale u animiranju i okupljanju odgovornih stručnih radnika i dužnosnika u Općini i Republici Hrvatskoj, i to onih koji su s pozicija svojih radnih mjesta mogli doprinosti realizaciji programa zaštite spomenika kulture. Za program zaštite trebalo je i izraditi sve potrebne elaborate i projekte, osigurati trajne izvore financiranja, uspostaviti učinkovitu stručnu suradnju s ustanovama kulture: Regionalnim zavodom za zaštitu spomenika kulture Zagreb, Restauratorskim zavodom Zagreb, RSIZ-om kulture i drugima. U toj pripremačkoj fazi 1978/1979. godine dogovoreni su i urađeni svi relevantniji poslovi s navedenim i drugim ustanovama i tijelima. U Gradskoj vijećnici u Varaždinu održan je 1. 2. 1979. godine sastanak na temu programa zaštite spomenika kulture kojem su uz domaćina predsjednika Skupštine općine Čirila Grabrovca i drugih dužnosnika prisustvovali akad. Andre Mohorovičić u svojstvu predsjednika Skupštine RSIZ-a kulture i Vlado Ukrajinčik, tajnik RSIZ-a kulture.

Razgovor u Gradskoj vijećnici o programu razvoja kulture i zaštiti spomeničke baštine, 1. II 1979.

"Gradski muzej Varaždin" - direktorica Jasna Tomičić⁵ pobrinula se da su na vrijeme izrađeni svi potrebni projekti s troškovnicima te su putem SIZ-a kulture dostavljeni RSIZ-u kulture. Organi RSIZ-a u cijelosti su prihvatili program zaštite pa su se radovi na zaštiti Starog grada zadovoljavajućom dinamikom osiguravanja financijskih sredstava po godinama ostvarivali.

U višegodišnjem radu na poslovima sanacije, zaštite i obnove Starog grada značajan znanstveni i društveni doprinos dao je akad. Andre Mohorovičić. Zalagao se u RSIZ-u kulture da se programi zaštite spomenika kulture prihvate i financiraju. Pregledao je cjelokupnu projektnu dokumentaciju, uključivao profesore s Arhitektonskog i Građevinskog fakulteta s molbom da, također, pregledaju projekte, održavao sastanke u prostorijama Akademije kojima su prisustvovali profesori sa spomenutih fakulteta te Jasna Tomičić i Ivan Grabar, a sve u cilju da se poslovi zaštite na Starom gradu najkvalitetnije obave vodeći računa o primjerenim arhitektonskim, građevinskim i autentičnim uvjetima zaštite i obnove.

Nadalje, osobni doprinos u prihvaćanju programa zaštite u RSIZ-u kulture dali su tajnici RSIZ-a Vlado ukrainčik, Tomica Previšić i Mašo Kukuljica, Ivo Livaković kao predsjednik Skupštine RSIZ-a kulture i Blaž Žilić, savjetnik za poslove financija RSIZ-a, a od 1991. načelnik sektora za plan i financije Ministarstva kulture. Isto tako prema potrebama dinamike izvođenja zaštitnih radova na objektima kulture na izradi projekata, vršenja nadzora i restauratorskim poslovima sudjelovali su Restauratorski zavod u Zagrebu s direktorom dr. Ivom Maroevićem i njegovi suradnici, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Zagreb, s direktorom prof. Brankom Lučićem i suradnicima.

Veliku naklonost prema Varaždinu svojim stručnim radom u predlaganju prioriteta zaštite objekata kulture pokazala je i doprinijela Beba Balažević, tajnik Komisije za zaštitu spomenika kulture pri RSIZ-u.

11. SAKRALNI SPOMENICI I PALAČE

Pored Starog grada, programom zaštite istovremeno su bili obuhvaćeni i drugi povijesni i sakralni spomenici kulture: palača Sermage (Galerija slika), Isusovačka crkva, Muzej narodne revolucije, Uršulinski samostan, Župna crkva Sv. Nikole i zgrada Narodnog kazališta "August Cesarec".

Palača Sermage sanirana je i obnovljena udruženim sredstvima iz samodoprinosu radnih ljudi - građana Općine Varaždin. Naime, u programu sanacije i obnove objekata kulture⁶ koji su se planirali obnoviti iz sredstava

5 Nakon odlaska Jasne Tomičić u Zagreb uspješni nastavak vođenja poslova zaštite Starog grada obavljali su direktori: Darko Sačić i Ljerkica Šimunić

6 Izgrađen je posebna program zaštite spomenika kulture, koji se podijelio u formi posebne edicije građanima Općine Varaždin i poslužio da se oni upoznaju sa svrhom i namjenom ulaganja iz sredstava samodoprinosu.

samodoprinosu, a to su Stari grad i palača Sermage, za oboje ta sredstva nisu bila dovoljna. Stoga se predložilo a zatim i dogovorilo na razini Općine da se sredstva namijenjena za Stari grad od njega posude⁷ i pridruže sredstvima palače Sermage koju se je s tako udruženim sredstvima moglo potpuno sanirati i obnoviti. Programom samodoprinosu u djelatnosti kulture 1979. godine planirano je da se za sanaciju objekata kulture prikupe sredstva u iznosu od 28,050.000 dinara, i to za Stari grad u iznosu od 10,420,000 dinara, za palaču Sermage 4,780.000 dinara i za Narodno Kazalište "August Cesarec" iznos od 12,850.000 dinara.

Sanacija, zaštita i obnova Muzeja narodne revolucije dijelom je financirana iz sredstava poduzeća; ona su osigurana neposrednom razmjenom između poduzeća i nositelja investicije GMV-a i većim dijelom iz sredstava koje je osiguralo Izvršno vijeće Skupštine općine Varaždin.

Zaštita (sanacija, zaštita i obnova) Isusovačke crkve financirana je iz sredstava RSIZ-a u visini 50% iznosa troškova programa sanacije, dok je preostalih 50% sredstava osiguralo Izvršno vijeće Skupštine općine Varaždin.

Kupnju novih orgulja (izrada i montiranje) za Isusovačku crkvu financirala je katolička crkva u dijaspori, zahvaljujući velikom zalaganju i angažiranju kanonika crkve Čazmanskog kaptola varaždinskoga Alojzija Domislovića. Na jednoj od sjednica Organizacijskog odbora VBV-a dogovoreno je (mons. Alojzije Domislović je dogovor prihvatio) da RSIZ - kulture i Općina Varaždin financira zaštitne radove na Isusovačkoj crkvi, a sredstva za kupnju novih orgulja pokušat će osigurati na već spomenuti način. Na našu sreću i zadovoljstvo taj dogovor se uspio ostvariti.

Program zaštite Župne crkve Sv. Nikole vodio je njen župnik Josip Dubovečak. Financijska sredstva za zaštitu osiguravana su iz vlastitih izvora crkve i izvora RSIZ-a kulture. Po kriterijima RSIZ-a kulture za povijesno-sakralne objekte tzv. nulte i prve kategorije u koju je spadala i Župna crkva Sv. Nikole sredstva se u pravilu nisu osiguravala iz izvora RSIZ-a kulture, već ih je trebala osigurati općina na čijem se području crkva nalazila. Međutim, zahvaljujući razumijevanju članova Komisije za zaštitu spomenika kulture, Odbora za program kulturnog razvoja i Predsjedništva RSIZ-a kulture, sredstva su osigurana i za zaštitne radove Crkve Sv. Nikole.

Financiranje programa zaštite Župne crkve Sv. Nikole uvršteno je u program RSIZ-a nakon održane zajedničke sjednice Odbora za program i Predsjedništva RSIZ-a u Varaždinu.

⁷ Sredstva prikupljena samodoprinosom nisu se po zakonskim uvjetima mogla udruživati. Njih je trebalo potrošiti za namjenu utvrđenu u programu samodoprinosu za koji su građani glasali. Zbog toga se koristio institut posudbe.

Sredstva za financiranje zaštitnih radova na Uršulinskom samostanu osigurao je dobrim dijelom RSIZ-kulture. Ona su dobivena po posebnom programu koji su pripremili Ivan Grabar i Janko Pavetić. Obnovu Narodnog kazališta "August Cesarec", kojemu je tada bio direktor Petar Veček, financirala je Općina Varaždin.

Kada se na kraju pokuša rekapitulirati rad i aktivnost na zaštiti spomeničke baštine u Općini Varaždin, treba s ponosom naglasiti: na poslovima zaštite povijesnih i sakralnih spomenika kulture, kao našoj obvezi prema minulim generacijama koje su te spomenike izgradile, sudjelovao je velik broj stručnih kadrova, općinskih i republičkih dužnosnika - njihovih organa i tijela, ustanova kulture i poduzeća. Iz nabrojanih državnih i društvenih pravnih subjekata nije moguće istaknuti sva imena koja su osobnim, stručnim i društvenim angažiranjem doprinijela zaštiti i obnovi spomenika kulture, međutim potrebno je zabilježiti barem nekoliko imena: Ćiril Grabrovec, predsjednik Skupštine općine Varaždin, prof. dr. Stjepan Bratko, potpredsjednik Izvršnog vijeća Sabora, dr. Pero Piskać, gradski i republički dužnosnik, prof. dr. Franjo Ruža, predsjednik Organizacijskog odobra "VBV"-a Slavko Daraboš i Ivica Valjak, predsjednici Izvršnog vijeća Skupštine općine Varaždin, Vladimir Korotaj i Janko Pavetić, predsjednici Komiteta za društvene djelatnosti općine Varaždin, Jasna Tomičić, Darko Sačić i Ljerka Šimunić - direktori "GMV", Petar Veček, direktor Narodnog kazališta "August Cesarec" i Ivan Grabar, tajnik SIZ-a Kulture općine Varaždin i predsjednik Odbora za program kulturnog razvoja pri RSIZ-u kulture Zagreb. Može se zaključiti: zahvaljujući velikoj angažiranosti u radu, razumijevanju, podršci, posebice utjecaju mnogih pojedinaca na odgovornim radnim mjestima u općini, ustanovama kulture, RSIZ-u i republičkim organizacijama, program zaštite spomenika kulture, u najvećoj mjeri, uspješno je ostvaren.

12. TRAKOŠČAN

Osobnu iskaznicu dvorca Trakošćan istraživali su mnogi povjesničari, povjesničari umjetnosti i stručnjaci drugih zanimanja. U njihovim radovima spominju se svi važni podaci, informacije, događaji, razdoblja, vlasnici, obnove, dogradnje i pregradnje, darovanja drugim vlasnicima i povijesno-politički događaji u tom dijelu Hrvatske⁸.

Prvi pisani spomen dvorca Trakošćan zabilježen je 1334. godine, a znamo da je u njemu živio kralj Sigismund, kojemu je dvorac pripadao koncem XIV. stoljeća. Znanstvenici i stručnjaci su se potrudili da dvorac Trakošćan bude temeljito istražen, sadržajno obrađen i tiskom predstavljen javnosti.

A u ovom radu nastojat ćemo prikazati kako se pristupilo zaštiti, sanaciji i obnovi Trakošćana.

Dvorac Trakošćan je poslije drugog svjetskog rata dobio zakonom zaštićeni status spomenika kulture i prirode i došao pod državnu skrb. Cjelokupni kompleks s dvorcem i prizemnim objektima, šumom, jezerom i parkom dolazi pod zaštitu konzervatora i drugih specijaliziranih zavoda i ustanova. Također su o dvorcu trebali voditi brigu organi i tijela općine na čijem se području spomenik kulture nalazi. Zakonom utvrđena zaštita cjeline Trakošćan osigurana je 1953. godine. Dvorcu je poslije drugog svjetskog rata utvrđena namjena da obavlja muzejsku djelatnost. Međutim, unatoč utvrđenoj obvezi da se pitanja i problemi zaštite kulturno povijesne urbane cjeline rješavaju zakonom, dvorac Trakošćan sa svojim prirodnim okruženjem nije imao adekvatnu i primjerenu zaštitu, nije postojao sustav investicijskog održavanja kojim bi se spriječilo da dvorac građevinski i arhitektonski ne propada, nisu bila osiguravana dovoljna sredstva, a amortizacija za održavanje dvorca nije

⁸ Đurić-Feletar, Stari gradovi i dvorci Sjeverozapadne Hrvatske, "NIŠRO" Varaždin, 1981.
Dunja Zelić-Milošević, Kulturna baština na području općine Ivanec
Drugi autori

postojala. Osnovna briga i glavni teret pao je na radnike u dvorcu, njihovu marljivost i entuzijazam prema poslu koji su obavljali. U tome veliku zaslugu ima prof. Vilim Leskošek, dugogodišnji direktor dvora Trakošćan. Njegov je doprinos u tome da je uspio spriječiti daljnje propadanje objekta, obnovio je namještaj u dvoru i autor je muzejskog postava.

Svi ti iznijeti ali i drugi problemi, gomilajući se u nizu godina, doveli su dvorac u loše građevinsko stanje s posljedicama u statici objekta, arhitektonskom i konstrukcijskom dijelu. Stanje cjelokupne kulturno-povijesne cjeline zahtijevalo je da se poduzme niz različitih mjera pomoću kojih bi se, u prvom redu, dvorac sanirao, obnovio i osposobio za određenu mu namjenu i zadatke. Nužno je bilo najprije osigurati svu potrebnu stručnu dokumentaciju: elaborate, studije, analize, projekte s troškovnicima za potrebe dugoročnog programa zaštite tog objekta spomenika kulture. Istovremeno je trebalo pronaći i osigurati stalne izvore financiranja zaštite, nadalje stručnjake, znanstvenike i stručne ustanove s kojima će se raditi na tim poslovima. S obzirom na vrlo složene probleme i zadatke, općina Ivanec je izabrala najlogičnije i pravo rješenje. Izvršno vijeće u samom je početku preuzelo vođenje cjelovitog posla. Počelo se sustavno i organizirano raditi na programu zaštite spomenika kulture u Ivanečkoj općini⁹.

Izvršno vijeće općine Ivanec donijelo je plan priprema za izradu programa društveno-ekonomskog razvoja Općine Ivanec kojim je obuhvaćena i kulturna baština. U prvoj fazi trebalo je riješiti sanaciju i obnovu kulturno-povijesne cjeline Trakošćan i crkvenog kompleksa Lepoglava (crkvu Sv. Marije s pripadajućim objektima).

⁹ Početak zaštite cjeline s dvorcem Trakošćan i crkve Sv. Marije u Lepoglavi s pripadajućim objektima inicirao je Vinko Vrček, predsjednik Izvršnog vijeća SO Ivanec. Kako je počelo? Pozvao je Franju Vargu, predsjednika Privredne komore regije Varaždin, i Ivana Grabara, koji je, pored redovnog rada u Komori, istovremeno obnašao i dužnost predsjednika Odbora za program kulturnog razvoja Hrvatske pri RSIZ-u kulture, da dodu u Ivanec na sastanak (sastanak je održan u vikendici V. Vrček). Tema sastanka bila je: što je sve potrebno učiniti, kakve pripreme izvršiti, koje sve društvene faktore angažirati, koje stručne i znanstvene ustanove i zavode posjetiti, animirati, uključivati, mobilizirati... da se urbana cjelina s dvorcem Trakošćan i crkva Sv. Marije u Lepoglavi počinju sustavno zaštićivati, sanirati, obnavljati i revalorizirati. Razgovor na sastanku je završen dogovorom da valja kadrovski ojačati ustanovu Dvor Trakošćan, naručiti izradu stručne dokumentacije, studije, elaborate, projekte s troškovnicima, i sve drugo, zatim izraditi program zaštite spomenika kulture te pripremiti projektnu dokumentaciju s potrebnim troškovnicima... Sve te sadržaje treba razmotriti u organima i tijelima Općine Ivanec (SIZ kulture, Skupština i Izvršno vijeće Ivanec) te donijeti odgovarajuće odluke. Program zaštite objekata kulture i prirode s potrebnom već spomenutom dokumentacijom valja dostaviti na razmatranje RSIZ-u kulture Zagreb. To je Ivanec učinio. Tu je bio početak sustavnog, organiziranog i odgovornog rada, posebno na zaštiti kulturne baštine u Općini Ivanec.

Valja još spomenuti da su pripreme za zaštitu spomenika kulture u Trakošćanu i Lepoglavi vršene u 1985./86. godini i da je u tom vremenu uglavnom dovršena sva potrebna dokumentacija: analize, studije, projekti i drugo. RSIZ kulture je u vremenu od 1986. do 1990. godine program sanacije i zaštite financirao sa 7.292.694,53 dinara. Od 1990. do 1997. godine Ministarstvo kulture Republike Hrvatske zaštitne radove na Dvoru Trakošćan financiralo je s iznosom od 3.831.445,76 kuna. (Izvor podataka: Dvor Trakošćan 1998.)

Za izradu programa društveno-ekonomskog razvoja s naglaskom na turizam i ugostiteljstvo poslužile su načinjene stručne podloge: Studija zaštite prirode i prirodnih resursa, izradio Republički zavod za zaštitu prirode Zagreb, 1987. g.; Program razvoja parka prirode Trakošćan, izradio "Coning" Varaždin 1985. g.; Kulturna baština na području općine Ivanec, izradio Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture Zagreb 1987. g.; Informacija o stanju spomenika kulture u Općini Ivanec i druge relevantne stručne podloge.

Općina Ivanec imenovala je Savjet za koordinaciju s ciljem da se zadaci uspješnije realiziraju.

U pripremama za donošenje plana i programa zaštite kulturne baštine u Općini Ivanec od samog početka sudjelovao je akad. Andre Mohorovičić. Prisustvovao je gotovo svim sastancima na kojima se raspravljalo o programu zaštite i razvoja urbanih cjelina Općine. Zahvaljujući akad. A. Mohorovičiću, njegovim usmjeravanjem kako da se pristupi rješavanju zaštite, obnove i revitalizacije urbanih cjelina i objekata kulture, instruirani su svi sudionici programa zaštite i postignut je uspješniji rad Komisije za koordinaciju rada na zaštiti spomeničke baštine. Imenovanje novog direktora ustanove Dvor Trakošćan dipl. ing. arhitekture Adama Pintarića doprinijelo je da su poslovi zaštite vrlo uspješno nastavljeni gotovo do završetka radova na objektima u Trakošćanu. Istovremeno započeli su radovi sanacije, obnove crkve i restauracije interijera u crkvi Sv. Marije u Lepoglavi.

13. CRKVA SV. MARIJE U LEPOGLAVI

Spomenut ćemo da je za izložbu Kultura Pavlina u Hrvatskoj 1989. godine u Zagrebu restaurirano mnogo umjetničkih djela iz crkve Sv. Marije u Lepoglavi. Prema podacima dobivenih od Muzeja za umjetnost i obrt u 1988. i 1989. godini restaurirana su slijedeća umjetnička djela: 22 skulpture (14

manjih) i 65 slika. Od skulptura restaurirano je A. Koniger: "Arkandeo Gabriel", "Arkandelo Rafael", "Sveta Elizabeta", "Sveti Ivan Evanđelist", "Veronikin rubac" i druge, a od slika uklade I. Rangera, "Sv. Ephram - Sv. Arsenius", 14 kom. slike-uklade I. Rangera i radionica "Vjera rimskog satnika" - "Isus čudesno nahrani 5000" 20 komada. Pored iznijetog restaurirano je još podosta drugih umjetničkih slika, skulptura i metalnih predmeta.

14. DVORAC OPEKA

Dvorac Opeka izgradili su grofovi Drašković u XVIII. stoljeću. Zadnji njegov vlasnik bio je grof Bombelles. Dvorac okružuje 64 hektara površine s prekrasnim parkom, naraslim rijetkim vrstama drveća, ukrasnih grmova, perivojskim površinama i šumom. Danas je dvorac u najvećem dijelu

građevinski propao i devastiran. Javna je tajna da je imovina dvorca raznesena, moguće i pokradena. Drveće, ukrasno grmlje i drugo bilje neprimjereno

se održava, zaštićuje i obnavlja. Infrastrukturni objekti uglavnom se ne održavaju i većinom su izvan upotrebe. Do danas još nije riješeno pitanje vlasnika, barem na pravno.

Arhitektonska i prirodna cjelina Opeka traži poduzimanje hitnih mjera kojim bi se riješilo pitanje vlasništva, sanacije, zaštite i obnove dvorca, redovno održavanje sa zaštitom parka, odnosno cjelokupne flore i faune.

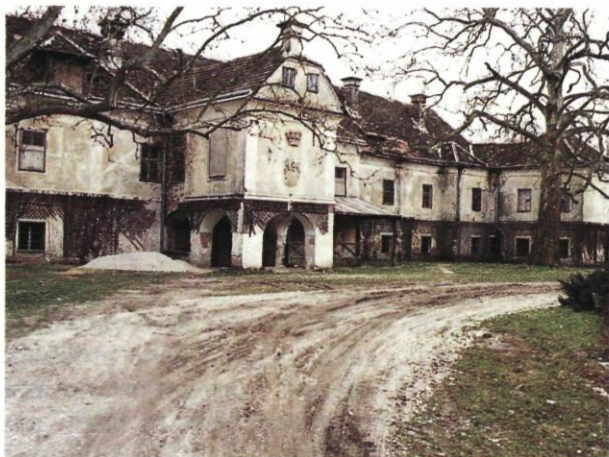
Poticaja i pokušaja da se nađe rješenje za spomenute probleme bilo je više, ali bez uspjeha. Spomenut ćemo neke primjere. Sedamdesetih godina (7. svibnja 1971.) prilikom posjete rektora zagrebačkog Sveučilišta akad. Ivana Supeka i dr. Milivoja Rukavine, predsjednika Sveučilišnog savjeta, Višoj ekonomskoj školi u Varaždinu, gdje se raspravljalo o razvoju visokoškolskog obrazovanja i prerastanja Više ekonomske škole u fakultetsku ustanovu, posjetila se i Opeka. Varaždinske goste je primio dipl. ing. Dragutin Vojvoda, tadašnji direktor Vrtlarske škole. Pažljivo je razgledan dvorac s parkom te u razgovoru s prisutnima (dipl. ing. Dragutin Vojvoda, prof. dr. Vladimir Muljević, prof. dr. Franjo Ruža, Ivan Grabar i dr.) akad. Ivan Supek je iznio mišljenje, s realnim izgledima realizacije, da se dvorac obnovi za potrebe zagrebačkog Sveučilišta, odnosno nekih njegovih fakulteta - primjerice prirodoslovno-matematičkog, šumarskog, poljoprivrednog i drugih. Dvorac bi se mogao urediti da ima laboratorije, prostor za postdiplomski studij, znanstvene skupove i druge sadržaje koje bi prema svojim potrebama utvrdili fakulteti. Istakao je da bi Sveučilište pa i fondovi za financiranje znanosti i obrazovanja i druge republičke institucije bile zainteresirane da financijskom potporom podrže takav ili sličan program. No, nažalost, političke prilike 1971. godine učinile su svoje i do ostvarenja te ideje nije došlo.

Polovinom osamdesetih godina Vrtlarska škola i Izvršno vijeće općine Varaždin ponovno su potaknuli pitanje da se dvorac spasi i utvrdi određena namjena. Pokušaj da se zaštiti i obnovi kompleks Opeka nije uspio. Devedesetih godina akad. Ivan Supek, predsjednik HAZU, posjetio je grad Varaždin - gradonačelnicu Katarinu Fuček, Zavod za znanstveni rad HAZU Varaždin i Poljoprivrednu i veterinarsku školu "Arboretum" Vinica s ciljem da se ponovno razgleda dvorac i potakne pitanje njegove sanacije, zaštite i revitalizacije. Tom prigodom ispitala se mogućnost da se dvorac obnovi za potrebe HAZU. Prema mišljenju akad. Ivana Supeka, HAZU je potreban jedan dvorac koji bi se mogao urediti za smještaj tridesetak ljudi, koji bi imao prostorije za znanstvene i druge vrste skupova i za takve namjene raspolagao sa svom potrebnom infrastrukturom. U dvorcu bi HAZU održavala svoje redovne sastanke s akademijama europskih država s kojima održava redovitu suradnju. Isto tako dvorac bi koristili i fakulteti, kako je već ranije bilo istaknuto. Tom prigodom akad. Ivan Supek obavijestio je Županiju varaždinsku i Grad Varaždin da je vlasnik grof Bombelles pismeno izvjestio njega i Akademiju o

njegovoj namjeri da u koliko je on (Bombelles) još uvijek vlasnik dvorca, on će ga Darovnim ugovorom prenijeti na HAZU. Na tu temu održani su sastanci u HAZU, Varaždinskoj županiji i školi Vinica. U svrhu zaštite, održavanja i obnavljanja parka Opeka, Vrtlarsku školu "Arboretum" Vinica posjetili su Miho Miljanić, direktor Republičkog Zavoda za zaštitu prirode, i njegova suradnica mr. sc. Amalija Denich, dipl. ing. agr. Domaćin je bio direktor škole dipl. ing. Vatroslav Bogdanović. Sastanak je inicirao Ivan Grabar, koji je tada obnašao dužnost predsjednika Odbora za program kulturnog razvoja pri RSIZ-u kulture. Stručnjaci iz Republičkog zavoda, nakon razgledavanja parka, iznijeli su svoja zapažanja i sugestije s obzirom na zaštitu, održavanje i obnavljanje parka Opeka u budućnosti.

Zašto se inicirao posjet kadrova iz spomenutog Zavoda? Prvo, zato da se izvrši razmjena stručnih mišljenja i iskustava kako rješavati neke probleme koji se u tom poslu zaštite javljaju, zatim kako se radi u drugim ustanovama koje se bave zaštitom prirode, pa je iznijeta i informacija kako se zaštita prirode provodi u Austriji i drugdje. Drugo, naglašeno je da je RSIZ kulture financirao zakonom zaštićena područja s posebnim prirodnim vrijednostima, (nacionalni parkovi) npr. Plitvička jezera. Ustanove koje su se bavile zaštitom prirodnih rijetkosti i ljepota financirao je RSIZ kulture, i to plaće stručnim radnicima i drugom osoblju, materijalne troškove ustanove, troškove održavanja i obnavljanja parkovnih površina i dr. Svime time htjelo se da se i park Opeka putem Republičkog zavoda za zaštitu prirode uključi u program RSIZ-a. Za takvu namjeru već je postojala i određena mogućnost jer je RSIZ kulture dijelom financirao zaštitu parka u Vinici.

15. DVORAC GROFOVA DRAŠKOVIĆA U VELIKOM BUKOVCU

U prvim stranicama ovog rada već je istaknuto da varaždinska regija raspolaže bogatstvom prirodnih resursa. Tim prirodnim potencijalom ljudi su razvijali gospodarstvo, materijalnu i duhovnu kulturu. Promatrajući i analizirajući jedan zemljopisni prostor - čovjek se može upitati: da li igrom slučaja ili se

radilo o planiranom građenju objekata na prostoru varaždinske regije, ali je vrlo interesantno i znakovito primijetiti da se, moglo bi se reći, najljepši dvorci, sakralni objekti i urbane cjeline nalaze na sve četiri strane graničnih pojasa varaždinske regije. Na zapadu imamo cjelinu s dvorcem Trakošćan, na sjeveru urbano središte s crkvama Svete Marije Magdalene u Štrigovi i na brežuljku u istom mjestu Sv. Jeronima (nažalost pripadajući samostan otuđen je od crkve), na istoku dvorac grofova Draškovića s perivojem i parkom i na jugu urbanu sredinu Varaždinske Toplice s rimskim nalazištem.

Dvorac grofova Drašković sagrađen je u prvoj polovici XVIII. stoljeća.

U tom dvorcu, kao i u drugima, bilo je okupljalište više generacija Draškovića, plemstva i drugih ličnosti koje su u to doba stvarale viziju budućnosti, gospodarski i kulturni razvoj ludbreškog kraja, ali i šire.

Dvorac sve do završetka Domovinskog rata nije imao svog pravog skrbnika ni pravu namjenu. I da je tako nastavljeno s njegovim održavanjem - doživio bi sudbinu drugih dvoraca.

Srećom, danas dvorac ima ponovno svog vlasnika, a time i osiguranu zaštitu i obnovu za novi život. Općina Ludbreg - darovnim ugovorom - vratila je dvorac lozi ranijih vlasnika, i to dr. Karlu Draškoviću.

1991. godine spomenuti dvorac posjetili su, u pratnji predsjednika Izvršnog vijeća općine Ludbreg Franje Križanića, akad. Andre Mohorovičić, akad. Vladimir Stipetić, prof. dr. Franjo Ruža i mr. Ivan Grabar. Svrha posjeta bila je da se potakne pitanje njegove zaštite i revitalizacije.

16. DVORAC RAUCHOVIIH U MARTIJANCU

Dvorac u Martijancu sagrađen je u prvoj polovici XVIII. stoljeća, a bio je u vlasništvu gospođe Marije Iveković, kćerke Elizabete pl. Vučetić, rođene barunice Rauch. Upravo je začuđujuće kako veoma lijepo arhitektonski sagrađen dvorac s gospodarskim zgradama, perivojem i zemljištem može kroz

niz godina sustavno propadati, iako bi cijeli ludbreški kraj i drugi od njega mogli imati ekonomske i druge koristi. Bilo je raznih prijedloga da se u tom dvorcu osnuje poljoprivredna škola kao depadansa Vrtlarske škole u Vinici, zatim škola za traktoriste. Bilo je i drugih prijedloga, ali u ono vrijeme ništa od toga nije bilo realizirano.

Danas je dvorac dobio novog vlasnika gospodina Šmrček Josipa, koji je već uspio obnoviti dio gospodarskih zgrada.

1991. godine dvorac su posjetili u pratnji predsjednika Izvršnog vijeća općine Ludbreg mr. Franje Križanića, akad. Andre Mohorovičić, akad. Vladimir Stipetić, prof. dr. Franjo Ruža i mr. Ivan Grabar. Svrha posjeta je bila da se potakne njegova sanacija, obnova i cjelokupni kompleks stavi u gospodarsku funkciju.

17. CRKVA SV. JERONIMA U ŠTRIGOVI

Iako je prikaz zaštite spomenika kulture u ovom radu ograničen samo na Varaždinsku županiju, posvetiti će se nekoliko redaka Međimurju - zaštiti crkve Sv. Jeronima u Štrigovi.

Zašto? Crkvu Sv. Jeronima u Štrigovi želimo prikazati i istaknuti kao sinonim za zaštitu spomeničke baštine i u susjednom Međimurju. Isticanjem crkve Sv. Jeronima želi se potaknuti rješavanje imovinsko-pravnog problema samostana koji je nastao odvajanjem samostana od crkve i došao u posjed privatnom vlasniku. Na inicijativu Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin organiziran je razgovor kod gosp. župnika Leonarda Logožara u Župnom uredu u Štrigovi kojem su bili prisutni: akad. Andre Mohorovičić, mr. Slobodan Kaštela, prof. dr. Franjo Ruža i mr. Ivan Grabar. Svrha razgovora je bila da se dobije informacija o tijeku i di-

namici izvođenja zaštitnih radova na crkvi i o eventualnim problemima. Nakon izvjesnog vremena rezultati zaštite su pokazali da je posjet imao svoje opravdanje jer su s određenim problemima u dijelu obavljanja zaštitnih radova i oko pitanja njihovog financiranja upoznate odogovrne osobe Željko Trstenjak, direktor Zavoda za zaštitu spomenika kulture Varaždin, i Blaž Zilić, savjetnik za financijske poslove pri Ministarstvu kulture Zagreb, koji su svojim angažiranjem i utjecajem riješili probleme koji su im bili predloženi.

Štrigova ima bogatu prošlost, urbano je središte, marljivim radom ljudi stvoreno je gospodarstvo, njegovala se tradicionalna i katolička kultura. Štrigova ima dvije crkve: crkvu Sv. Marije Magdalene, sagrađenu u XV. st. - možda i ranije - i crkvu Sv. Jeronima koja je izgrađena na lijepom štrigovskom brežuljku pokraj samog mjesta. Iz povijesti Štrigove¹⁰ saznaje se da je na tom brežuljku u početku postojala kapelica u gotičkom stilu koju je sagrađio Fridrich Celjski 1448. godine. Nažalost, u potresu 1738. god. kapelica je stradala. Pavlini su na tom mjestu, umjesto obnavljanja kapelice, sagrađili novu crkvu Sv. Jeronima sa samostanom.

¹⁰ Đurić-Feletar: Stari gradovi, dvorci i crkve SZ Hrvatske, Tribina "Zrinski" Čakovec

Tijekom vremena na crkvi su nastajala značajnija oštećenja, isto se događalo i u interijeru crkve. Trebalo je poduzeti radove na sanaciji, zaštiti i obnovi. Zahvaljujući jednoj duljoj brizi i angažiranju gosp. župnika Leonarda Logožara crkva je danas sanirana, zaštićena i obnovljena. Međutim, kako je već rečeno, jedan je problem ostao. Pavlini gradeći crkvu gradili su i samostan. Nažalost, sticajem određenih okolnosti samostan je došao u privatni posjed. Tim vlasničkim promjenama narušeno je jedinstvo, fizički i duhovni integritet. Zbog toga bismo željeli da se u Međimurju pronađe način da se taj problem riješi i da se samostan - taj dar pavlina - vrati crkvi. Taj cijeli kompleks - samo u crkvenom vlasništvu - moći će pružiti program bogatijeg teološkog i kulturnog djelovanja.

U Štrigovi se stvaraju i novi kulturni programi: tu počinju Čakovečki dani hrvatske glazbe i održavaju se Štrigovski književni dani.

18. ZAVOD ZA ZNANSTVENI RAD HAZU VARAŽDIN

Ideja o osnivanju Zavoda za znanstveni rad HAZU (JAZU) Varaždin nastala je u Akademiji na sastanku kod akad. Andre Mohorovičića, u jesen 1978. godine, kada se raspravljalo o programu zaštite spomenika kulture u Općini Varaždin, odnosno o mogućnostima i potrebi da zaštita spomenika kulture Varaždina uđe u program financiranja RSIZ-a kulture¹¹.

Akademik Andre Mohorovičić je tada, pored potpredsjedničke dužnosti JAZU, obnašao i dužnost predsjednika Skupštine RSIZ-a kulture. Povod za osnivanje zavoda u Varaždinu dao je Zavod za znanstveni rad JAZU u Osijeku. Dogodila se slučajna koincidencija da se u to vrijeme u Osijeku realizirao velik projekt zaštite spomenika kulture u koji je na određeni način bio uključen i osječki Zavod. Povezano s razgovorom o radu zavoda u Osijeku - prof. Mohorovičić je upitan da li takav ili sličan zavod može imati i Varaždin? Odgovor je bio potvrđan. Ovim se želi istaći da Zavod u Varaždinu vuče svoje korijene od tog vremena. Od tada je ideja živjela u našem gradu do organiza-

¹¹ U politici financiranja djelatnosti kulture u Republici Hrvatskoj postojala je mogućnost da programe kulture koji su od interesa za Republiku Hrvatsku financira RSIZ-kulture. Te su mogućnosti bile utvrđene kriterijima RSIZ-a.

Općina Varaždin imala je interes i potrebu da RSIZ-kulture financira određene programe koji su odgovarali RSIZ-ovim kriterijima. Financiranje sanacije, zaštite i obnove spomenika kulture moglo se ostvariti za tzv. objekte "O" i "I" kategorije; zatim za financiranje programa VBV-a, izdavačke djelatnosti, restauriranje umjetničkih djela, otkup likovnih djela za galeriju, i još neke programe. Nažalost te mogućnosti nisu bile korištene (iako su ranije u RSIZ-u obnašali odgovorne dužnosti i varaždinski kadrovi). Varaždin je u tim osamdesetim godinama imao vrlo loše stanje spomenika kulture, a istovremeno je težio da kulturno-umjetnički programi budu po kvaliteti primjereni kulturno-povijesnom značenju i imageu grada. Bilo je neophodno poduzeti niz raznih radnih aktivnosti kojima bi se te težnje počele ostvarivati, zaštitila spomenička baština i osigurao kvalitetniji kontinuitet razvoja djelatnosti kulture. Polazeći od tih i drugih pretpostavki, SIZ kulture općine Varaždin s ustanovama kulture izradili su sve relevantne programe, osigurali projektnu dokumentaciju s ciljem da nadležni organi i tijela Općine i Republike osiguraju financijsku potporu.

cije znanstvenog skupa 1981. godine povodom obilježavanja 800. godišnjice prvog pisanog spomenika Varaždin, koji je održan pod pokroviteljstvom JAZU.

Pored izvrsne suradnje s akad. Androm Mohorovičićem na području zaštite spomenika kulture nastavila se i proširila suradnja na pripremama za organizaciju Znanstvenog skupa 800 godina prvog pisanog spomena Varaždina 1181. godine, nakon što je Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (danas HAZU) prihvatila prijedlog Skupštine općine Varaždin da preuzme pokroviteljstvo Znanstvenog skupa koji je održan od 1. do 3. listopada 1981. godine u Varaždinu. U tim pripremama organizacije Znanstvenog skupa akad. Andre Mohorovičić bio je spiritus movens i spiritus agens. Održano je nekoliko sastanaka u JAZU u Zagrebu i u Varaždinu na kojima je akad. Andre Mohorovičić izložio koncepciju programa obilježavanja 800 obljetnice Varaždina, koja koncepcija i program su kasnije prihvaćeni na Skupštini općine Varaždin. Program je obuhvaćao gotovo sva područja važna za obilježavanje te obljetnice. Primjerice, program je sadržavao: kulturno-povijesno značenje Varaždina, geografske i povijesne odrednice, geološke karakteristike i resurse Varaždinske regije, demografske karakteristike, prostor Varaždinske regije od neolita do rimskog doba, urbani razvoj Varaždina, povijest i gospodarski razvoj, kulturu i umjetnost, književnost, pjesništvo, kajkavski jezik, prvu tiskanu knjigu 1586. godine u Varaždinu, razvoj školstva i zdravstva, doprinos Varaždina antifašističkoj borbi i druge suvremene teme. Tako koncipirani program Znanstvenog skupa omogućio je Organizacijskom odboru Znanstvenog skupa da potakne i angažira 68 autora koji su sudjelovali na tom projektu. Uvodna izlaganja na Znanstvenom skupu podnijeli su predsjednik JAZU akad. Jakov Sirotković i predsjednik Skupštine općine Varaždin Ćiril Grabrovec. Uvodna izlaganja i svi znanstveno-stručni radovi objavljeni su u Varaždinskom zborniku 1983. godine.

Valja naglasiti da je Skupština općine Varaždin za obilježavanje 800-godišnjice Varaždina 1181.-1981. imenovala 26 članova Počasnog odbora, 55 članova u Odbor za proslavu 800-godišnjice, Organizacijski odbor Znanstvenog skupa, druge odbore i komisije za područja: povijesti, gospodarstva, marketinga, financija, kulture, umjetnosti, izdavačke djelatnosti i druga područja.

Održani znanstveni skup dobio je vrlo dobru ocjenu javnosti, posebice znanstvenika i stručnjaka Hrvatske i susjednih europskih država (Austrije i Mađarske) kako s gledišta broja autora i vrste izloženih tema tako i same organizacije znanstvenog skupa. Na tom znanstvenom skupu podržan je zahtjev za nastavak znanstvenoistraživačkog rada i dat je dodatni poticaj da se ideja o osnivanju Zavoda u Varaždinu realizira. Zavod za znanstveni rad JAZU Varaždin osnovan je 1983. godine.

19. ZAVOD ZA ZAŠTITU SPOMENIKA KULTURE VARAŽDIN

Organizirana i sustavna djelatnost na zaštiti spomenika kulture utjecala je da se u Varaždinu ponovno osnuje Zavod za zaštitu spomenika kulture¹². Potreba za osnivanjem zavoda iskazana je i u njegovim ciljevima i zadacima koji zahtijevaju vođenje kvalitetnije brige o zaštiti i obnovi spomenika kulture i urbanih cjelina.

U elaboratu "Prijedlog za osnivanje Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Varaždinu" koji je sastavio prof. Branko Lučić u prosincu 1988. godine predloženo je da Zavod djeluje na području slijedećih općina: Varaždin, Čakovec, Ivanec, Novi Marof, Ludbreg, Koprivnica i Đurđevac. Razlozi za osnivanje Zavoda bili su u potrebi za zaštitom spomenika kulture. Na području za koje se predlagalo osnivanje Zavoda do 1988. godine bilo je evidentirano preko tisuću nepokretnih spomenika, od kojih je bilo registrirano samo 77, dok je preventivno zaštićeno samo 150. Spomenički je to fond koji sadrži prapovijesne nalaze, značajne rimske građevine, srednjovjekovne gradove, crkve i kapele iz raznih razdoblja, tvrđave, dvorce i kurije, gradska središta, ceste i mostove, a preko 250 spomenika svjedoči o našoj najnovijoj povijesti otpora naroda okupatoru i domaćim izdajicama tijekom narodno-oslobodilačke borbe u II. svjetskom ratu. (Podaci iz elaborata "Prijedlog za osnivanje Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Varaždinu")

Svu tu kulturnu baštinu trebalo je štititi od propadanja. U istom elaboratu utvrđeni su uvjeti i zadaci koje treba ispuniti kod osnivanja Zavoda. Djelatnost Zavoda za zaštitu spomenika utvrđena je u Zakonu o zaštiti spomenika kulture, kao na primjer - citirano: "vode evidenciju i dokumentaciju spomenika i predlažu nadležnom regionalnom zavodu njihovu registraciju, vrše stručni nadzor nad izvođenjem zaštitnih i drugih zahvata na spomenicima i njihovoj neposrednoj blizini, poduzimanju zakonom propisane mjere protiv imaoaca spomenika kulture koji pravovremeno ne izvršavaju tehničko-zaštitne i druge mjere potrebne za održavanje i zaštitu spomenika kulture, izdaju prethodne dozvole za konzerviranje, restauriranje, adaptiranje i premještanje spomenika i drugih sličnih radova" i još mnogo drugih poslova i obveza koje su utvrđene zakonom i drugim propisima i potrebama.

RSIZ kulture s njegovim tajnikom prof. Matom Kukuljicom uporno su nastojali da se osnuje zavodi za zaštitu spomenika kulture u Varaždinu i Karlovcu. Isto tako nastojalo se da se u Saloni zaposli šest stručnih djelatnika koji će raditi "in situ" što je bilo poticajno za stručniji i učinkovitiji rad na samom

¹² Zavod je osnovao RSIZ-kulture radi organiziranog i sustavnog rada na zaštiti spomenika kulture, te dobre suradnje i razumijevanja Mate Kukuljice, tajnika RSIZ-a i Branka Lučića, direktora Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture Zagreb, koji je i izradio elaborat o osnivanju zavoda. Zavod je osnovan u listopadu 1990. godine.

Valja spomenuti da je u Varaždinu postojao Zavod za zaštitu spomenika kulture od 1962.-1968. godine.

arheološkom nalazištu. U tim nastojanjima bio je i osobni doprinos akad. Andre Mohorovičića a RSIZ kulture imao je njegovu punu podršku.

SAŽETAK

Varaždinska županija i grad Varaždin svojom poviješću, urbanim cjelinama, urbanizmom, arhitekturom, graditeljstvom i uopće antropološkim vrijednostima spadaju u red razvijenih europskih gradova i regija.

Stvorena materijalna i kulturna dobra tijekom svoje duge povijesti kada su bila korištena i u funkciji ljudskih potreba bila su zaštićivana i održavana.

Međutim, u povijesti su se događale razne promjene društvenog i političkog života što je utjecalo i na promjenu odnosa ljudi, država i društava prema tim kulturnim tekovinama. Naša novija povijest je pokazala da su mnogi dvorci, kurije, palače nakon odlaska njihovih vlasnika, u većini slučajeva, počeli sustavno propadati, a u nekim slučajevima bili su i devastirani (dvorac Opeka, dvorac Bela, dvorac Pišćanovec kraj Varaždinskih Toplica i još neki). Trebalo je proći mnogo godina da se pride sustavnoj i organiziranoj sanaciji, zaštiti i obnovi spomeničke baštine. Angažiranost na zaštiti spomenika kulture, može se reći, bila je temeljena više na entuzijazmu i volji pojedinaca, stručnih timova negoli htijenje državne politike, posebno za sakralne objekte.

Na svemu tome poslu najzaslužniji znanstvenik koji se desetljećima borio za revitalizaciju spomeničke baštine u cijeloj Hrvatskoj, posebice u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, koji je svojim znanjem, radnim elanom i ugledom spašavao mnoge naše kulturne i nacionalne vrijednosti, svakako je akademik Andre Mohorovičić.

Zato mu se i ovim putem od srca zahvaljujemo.

Danas u slobodnoj, demokratskoj državi Hrvatskoj, podrška države - njenih organa i institucija, vjerujemo, neće izostati, međutim mogu opet zakazati ljudi.

Zusammenfassung

Das Komitat und die Stadt Varaždin zählen durch ihre Geschichte, urbane Siedlungen, Urbanisierung, Architektur, Bauwesen und überhaupt ihre anthropologischen Werte zu den entwickelten europäischen Städten und Regionen.

Die erzeugten materiellen und kulturellen Güter wurden während ihrer langen Geschichte, als sie benutzt wurden und den menschlichen Bedürfnissen dienten, immer geschützt und gepflegt.

In der Geschichte ist aber zu verschiedenen Veränderungen im gesellschaftlichen und politischen Leben gekommen, was auch Einfluss auf die Veränderung des Verhältnisses der Menschen, Staaten und Gemeinschaften zu diesen Errungenschaften der Kultur geübt hat.

Unsere neuere Geschichte hat gezeigt, dass viele Schlösser, Kurien, Paläste, nach dem Abgang ihrer Eigentümer, in den meisten Fällen systematisch dem Verfall über-

lassen und in einigen Fällen auch devastiert worden sind (das Schloss Opeka, das Schloss Bela, das Schloss Pišćanovec bei Varaždinske Toplice und einige andere). Es haben viele Jahre vergehen sollen, bevor man an die systematische und organisierte Sanierung, den Schutz und die Erneuerung des Denkmalerbes herangetreten ist.

Das für den Denkmalschutz eingesetzte Engagement basierte, so kann man behaupten, mehr auf Enthusiasmus und Willen der Einzelpersonen und der Fachleuteteams als auf dem Willen der Staatspolitik, insbesondere was die Sakralobjekte betrifft.

Der Wissenschaftler, dem bei dieser ganzen Arbeit grosse Verdienste anzurechnen sind, der jahrzehntlang um Wiederherstellung des Denkmalerbes in ganz Kroatien gekämpft hat, besonders im Nordwesten Kroatiens, der durch sein Wissen, seinen Arbeitselan und sein Ansehen viele unsere Kultur - und Nationalschätze gerettet hat, ist ohne jeden Zweifel der Akademiker Andre Mohorovičić.

Für alldas bedanken wir uns bei ihm auch bei dieser Gelegenheit von ganzem Herzen. Wir glauben, dass es heute in der freien, demokratischen Republik Kroatien, an der Unterstützung des Staates und seiner Institutionen und Organen nicht mangeln wird. Versagen können aber wieder einmal die Menschen.

Recenzenti

Mr. Mato Kučuljica (obnašao dužnost tajnika RSIZ-a)

Prof. Marina Šimck, arheolog u "GMV"

Željko Trstenjak, dipl. ing. arh.

Vinko Vrčec, dipl. oec. (obnašao dužnost predsjednika Izvršnog vijeća SO Ivanec)

LITERATURA-IZVORI

1. ANDRE MOHOROVIČIĆ: Prilog analizi vrednovanja povijesnih urbanih cjelina i objekata arhitekture u okviru rada na zaštiti spomenika kulture u SR Hrvatskoj, RSIZ-kulture Zagreb, 1978. godine.
2. ANDRE MOHOROVIČIĆ: Graditeljstvo u Hrvatskoj, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i Školska knjiga, Zagreb 1992. godine.
3. STJEPAN PULIŠEVIĆ: Osnove sociologije, Narodne novine, Zagreb, 1965. godine.
4. MIRA ILIJANIĆ: Prilozi historiji Varaždina, Narodno sveučilište "Braća Ribar" Ogranak Matice Hrvatske, 1967. godine.
5. ĐURIĆ - FELETAR: Stari gradovi i dvorci Sjeverozapadne Hrvatske, "NIŠRO" Varaždin, 1981. godine.
6. TOMISLAV ĐURIĆ - DRAGUTIN FELETAR: Stari gradovi, dvorci i crkve Sjeverozapadne Hrvatske, Tribina "ZRINSKI" Čakovec.
7. IVAN GRABAR: Kultura i kulturna dobra kao dio društvenog bogatstva na širem prostoru Varaždinske regije, Radovi 4-5 Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin, "ZRINSKI" Čakovec, 1991.
8. IVAN GRABAR: Jedan pristup rješavanju materijalnog položaja kulture, Časopis "GESTA" br. 10-2 1982. Narodno kazalište "August Cesarec" Varaždin, tisak "NIŠRO" Varaždin.

9. BRANKO LUČIĆ: Prijedlog za osnivanje Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Varaždinu, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, 1988. g.
10. Popis restauratorskih slika i skulptura iz crkve Sv. Marije u Lepoglavi, Muzej za umjetnost i obrt, 1998. g.
11. Edicija: Samodoprinos za škole, dječje vrtiće, objekte kulture, fizičke kulture i mjesnih zajednica, 4. 3. 1979. g., Izdavač: Općinska konferencija SSRN Varaždin.
12. Varaždinski zbornik, 1983.
13. Programska orijentacija proslave, 1981.

Naputak: Slike su korištene iz dokumentacija Uprave za zaštitu kulturne baštine – konzervatorskog odjela Varaždin, "GMV-a" i Zavoda za znanstveni rad HAZU Varaždin.

FAKSIMILI

Primjeri iz lista "Varaždinske vijesti", izvod iz Programske
knjižice samodoprinosna radnika i građana Varaždina,
lista "OKO" i Zaključci Izvršnog vijeća SO Ivanec

ČETVRTAK *
1. VELJACE
1979. GODINE
BROJ 1775
GODINA XXXIV
Cijena 3 dinara

VARAŽDINSKI
VJEŠTIČ
TJEDNI LIST OPĆIN

Za vrijeme zajedničkog razgovora u Gradskoj vijećnici (Socijalna Helena Cikač)

Zajednički razgovor u vijećnici općine Varaždin

Iz razgovora s akademikom dr Andrejom Mohorovičićem, predsjednikom, te Vladom Ukrainčikom, tajnikom Republičkog SIZ-a u oblasti kulture SR Hrvatske

U subotu je u Varaždinu boravio akademik dr Andrej MOHOROVIČIĆ, predsjednik, te Vlado UKRAJNČIK, tajnik Republičke samoupravne interesne zajednice u oblasti kulture SR Hrvatske.

Tom prilikom, u organizaciji domaćina — Samoupravne interesne zajednice u oblasti kulture općine Varaždin, goste je primio u Gradskoj vijećnici predsjednik Skupštine općine Varaždin Čiril Grabrovec, gdje je zatim, u prisutnosti najistaknutijih predstavnika društveno-političkog, kulturnog i javnog života varaždinske općine, održan razgovor o planovima razvoja kulturnih djelatnosti, očuvanju potrebama, te mogućnostima ulaganja u objekte kulture i drugih kulturno-historijskih vrijednosti Varaždina i varaždinske općine, u skladu s Prijedlogom programa Republičkog SIZ-a u oblasti kulture SR Hrvatske.

S obzirom da je o ovom Prijedlogu programa, nedavno raspravljala i Skupština Samoupravne interesne zajednice u oblasti kulture općine Varaždin, te u tom smislu utvrdila i određene smjernice razvoja kulture na području varaždinske općine, i razgovor s istaknutim predstavnicima Republičkog SIZ-a, imao je za cilj, da se zajedničkim snagama, pronađu najpovoljnija rješenja u ostvarivanju napredovanih zadataka u oblasti kulture.

Cjelokupna problematika o kojoj se raspravljalo vrlo je usko vezana uz napredak naših ljudi i građana, te cjelokupnom aktivnošću svih društveno-političkih činovnika da se uvođenjem samoodprinosu, jednim dijelom, pomogne u ostvarivanju zadataka u oblasti kulture na našem području. Ovo tim više, što se Varaždin i varaždinska općina nalaze pred značajnom obilježnom — obilježavanju i proslavom 800. godišnjice grada Varaždina.

Predsjednik Republičkog SIZ-a u oblasti kulture, dr Mohorovičić je, između ostalog, istakao, da je Varaždin jedino izuzetno urbano i kulturno središte, koje ima u tom smislu daleko širi značaj, ne samo za ovo područje, već i za Republiku i međuregiju u cjelini. Stoga se, u skladu s programom razvoja kulture na ovomu Republiku, i.e. značaj Varaždina i njegove okolice, paravnih po imovnosti ijetko sačuvanih vrijednih kulturnih spomenika znamenitosti i svoju kulturnu i razvojnu, nije i to dalje zanemariti. U tom smislu i razgovor je — kako je to iskazao dr Mohorovičić, da se taj razvoj općine i razvojni aktivnosti u oblasti kulture i samopoznavanja interesne zajednice stoga dat će, u skladu s vlastitim mogućnostima, svoju maksimalnu podršku i pomoć.

Branka SUHOB

S A M O D O P R I N O S

Za-škole, dječje vrtiće, objekte kulture,
fizičke kulture i mjesenih zajednica
(Varaždin, 4.III 1979.)

OBRAZLOŽENJE UZ PRIJEDLOG PROGRAMA SAMOUPRAVNE INTERESNE ZAJEDNICE U OBLASTI KULTURE

1. UVODNE NAPOMENE

Varaždin je nesumljivo najljepši i najsačuvaniji barokni grad Hrvatske. U bogatoj kulturno-povijesnoj baštini našega grada posebno se ističu slijedeći objekti: Stari grad Varaždin, zgrade Narodnog kazališta »August Cesarec« i Palača Sermage, u kojoj je smještena Galerija slika. S obzirom da se radi o veoma vrijednim spomenicima kulture koji svojom ljepotom daju pečat našem gradu, naša obaveza je da očuvamo i zaštitimo navedene objekte, posebno sada kada se pripremamo za proslavu 800-godišnjice postojanja Varaždina. Kako Samoupravna interesna zajednica u oblasti kulture općine Varaždin nije u mogućnosti da iz tekućeg priliva sredstava u cjelini financira investicione programe sanacije ovih objekata, to predlaže da se iz sredstava planiranog samodoprinosu radnih ljudi i građana općine Varaždin solidarnim izdvajanjem financiraju investicioni programi i to:

— Sanacija Starog grada Varaždina	10,000.000 dinara
— Sanacija zgrade Narodnog kazališta »August Cesarec« Varaždin	10,000.000 dinara
— Sanacija Palače Sermage — Galerija slika	4,590.000 dinara
	<hr/>
	24,590.000 dinara

S obzirom da građevinski i financijski elaborati za sanaciju objekata još nisu dovršeni, predloženi iznosi predstavljaju izvedene mogućnosti iz cjelokupnog programa doprinosa. Republička samoupravna interesna zajednica u oblasti kulture SR Hrvatske pratit će svojim sredstvima ove zahvate i omogućavati sanaciju ovih objekata.

Samoupravna interesna zajednica u oblasti kulture će u razdoblju 1979—1983. izdvojiti za investicione radove iznos od 2,320.000 dinara, što predstavlja 2% od ukupnih sredstava Zajednice.

RESTAURATORSKE RADIONICE

1. Restauratorska radionica Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu

- Hvar, četiri barokna drvena kipa,
- Drniš, 3 ikone, 17 i 18. st. iz pravoslavne crkve
- Skradin, 5 ikona 16. i 17. st. iz pravoslavne crkve
- Trogir, 3 slike 17. st. iz Stolnice
- Trogir, korsku sjedala 15. st. iz Stolnice (3 sjedišta)

2. Restauratorska radionica Zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zadru

- Zadar, zidna pala 18. st. iz crkve sv. Šime,
- Zadar, 4 ikone iz riznice sve. lije,
- Biograd, barokni oltar iz župne crkve
- Zadar, slika na drvu 15/16 st. iz crkve Gospe od Dubravice
- Zadar, drvena skrinja benediktinki iz crkve sv. Marije
- Dopud, 3 svetačka lika (sv. Antun, Opat, sv. Barbara i sv. Roko) iz riznice župne crkve

RESTAURATORSKI ZAVODI

1. Restauratorski zavod Hrvatske, Zagreb
Cjeline programskih zadataka:

- studijske teme i stručno usavršavanje,
- hitne intervencije na spomenicima kulture
- izvođenje zaštitnih radova na spomenicima kulture O i I kategorije:

- Petrovina, crkva sv. Petra, zidne slike
- Karlovac, franjevački samostan,
- Belec, sv. Juraj,
- Belec, sv. Marija Sniježna
- Trakošćan, dvor
- Lepoglava Purga, sv. Juraj
- Gorjani sv. Jakov
- Kloštar Ivanič, karmel
- Kostajnica, stari grad
- Brinje, stari grad Sokolac,
- Brinje, inventar,
- Sele, crkva sv. Marije Magdalene
- Sisak, stari grad
- Ozalj, stari grad, sj. krilo
- Ozalj, tekstil
- Ribnik, stari grad,
- Štrigova, sv. Jeronim
- Varaždin, palača Patačić
- Varaždin, stari grad
- Varaždin, oltar kapele sv. Lovre
- Varaždin, pavlinska crkva
- Varaždin, crkva sv. Nikole
- Varaždin, koncertna dvorana
- Varaždin, uršulinski samostan,
- Velika Mlaka, sv. Barbara,
- Zagreb, zvonik crkve sv. Marka
- Zagreb, crkva sv. Marka, južni portal
- Zagreb, crkva sv. Katarine
- Medvedgrad,
- Zagreb, katedrala Uz. Marijina
- Zrinj, kapela sv. Marije Magdalene
- Našice, dvorac Pejačević
- Jasenovac, crkva sv. Nikole,
- Dalj, ikonostas,
- Sl. Brod, franjevački samostan
- Sl. Brod, tvrđava Reduit
- Ozalj, stari grad, dokumentacija
- Varaždin, tekstil iz Gradskog muzeja
- Sl. Brod, oružje iz muzeja
- Sl. Požega, crkva sv. Lovre, orgulje
- Sl. Požega, sv. Lovro
- Osor, katedrala
- Cres, Palača Arsan - Petris
- Osor, sakralna zbirka
- Rab, katedrala sv. Marije
- Pag, župna crkva
- Motovun, crkva sv. Stjepana

Primjer kako je Restauratorski zavod Hrvatske Zagreb uvrstio u svoj program financiranje zaštite spomenika kulture u Varaždinu.

- Klimno, Sv. Kliment
- Otavice, mauzolej Meštrović,
- Sinj, oprema Sinjske alke
- Dubrovnik, klausar Male braće
- Silovo, sv. Ivan
- Dubrovnik, Knežev dvor, ekspoziti
- Pakljena, Vel. Gospa
- Dubrovnik, kabinetski ormarić
- Pakljena, sv. Nikola
- Zadar, crkva sv. Marije
- Šibenik, katedrala
- vođenje stručnih zbirki zavoda,
- stručne Komisije izvan Zavoda
- stručni poslovi,
- poslovi općenarodne obrane i društvene samozaštite,
- opći i zajednički poslovi,
- posebni programski zadaci - godišnji pregled zgrade HNK i izrada programa radova

ZAVOD ZA RESTAURIRANJE UMJETNINA ZAGREB

Cjeline programskih zadataka:

- izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova na pokretnim spomenicima kulture
- Brezovica, kućište orgulja,
- Buje, slika
- Cres, kapela sv. Izidora, gotički kip Madone,
- Čakovec, sv. Ivan Nepomuk
- Dubrovnik, muzej Knežev dvor, rad na 10 slika
- Danče, Dubrovnik crkva sv. Marije, poliptih Dobričevića
- Sigurata, zbirka sestara franjevki
- Crkva sv. Maha, Dubrovnik, orgulje
- Đakovo, dijecezanski muzej
- Gotalovec, retabli
- Jurandvor, retabl iz crkve Gospe od Ružarija
- Karlovac, crkva sv. Nikole
- Krk, katedrala, gotički kip Madone s djetetom
- Lanišće, gotičko raspelo
- Motovun, slika Posljednja večera
- Osijek, Galerija likovnih umjetnosti
- Osor, oltarna pala Palme mlađeg
- Poreč, Vivarinijev poliptih
- Pula, gotičko raspelo
- Pula, ikonostas iz crkve sv. Nikole
- Pula, umjetnine za izložbu,
- Rovinj, radovi na 4 slike
- Veliki Poganac, ikonostas
- Vodnjan, rest. radovi na slici i retablu
- Zadar, slika Nebeska i Zemaljska crkva
- Zadar, skulptura
- posebni programski zadatak - rekonstrukcija instrumentalnog dijela Kućišta orgulja iz crkve sv. Petra i Pavla u Sv. Petru u šumi
- obrada stanja spomenika kulture na terenu,
- hitne intervencije i početak realizacije prioritarnih programa na materijalu s područja Istre,
- Unapređivanje rada Zavoda za stručno usavršavanje restauratora,
- poslovi općenarodne obrane i društvene samozaštite,
- opći i zajednički poslovi

8.2. Djelatnost i programi rada

1. Hrvatskoarheološko društvo, Zagreb
Održavanje sjednica Izvršnog odbora, godišnje skupštine. Izdavanje 3 broja obavijesti, sudjelovanja u radu SADJ-a. Medurepublička i međunarodna suradnja. Izdavačka djelatnost društva.

2. Hrvatsko etnološko društvo, Zagreb
Održavanje godišnjeg stručnog sastanka društva. Organizacija dva veća stručno-znanstvena skupa. Sastanci etnološkog kluba.

Na radnom dogovoru u Dvoru Trakošćan 11.12.1985. godine, a na temu "Analiza dosadašnjih aktivnosti na izradi programa razvoja parka prirode Trakošćan, iznešeni su osnovni ciljevi i do sada poduzete aktivnosti na ostvarenju razvoja okvirnog programa "Parka prirode Trakošćan". U raspravi iznešene su ocjene, stavovi i prijedlozi što će doprinjeti daljnjem pozitivnom rješavanju određenih pitanja. Na osnovi uvodnih izlaganja i informacija, te ukupne rasprave vođene na ovom dogovoru, donose se sljedeći:

STAVOVI I ZAKLJUČCI

1. Podržavaju se naponi Općine Ivanec, da program razvoja turizma na lokalitetu Trakošćan uz uključivanje svih potencijala u Općini i šire treba biti jedan od osnovnih programa njezinog razvoja u razdoblju 1986.-1990. g.

Zajednička je ocjena da postojeći objekti: prirodni, ugostiteljski, kulturno-povijesni, športski i drugi, udruženi samoupravno i dohodovno trebaju predstavljati ukupnu vrijednost turističke ponude.

Istaknuto je zajedničko uvjerenje da kulturno-povijesni objekti, na području općine i šire, jesu i moraju biti u funkciji ukupnog razvoja, a time i privrednog razvoja Općine Ivanec.

2. Izraženo je zajedničko stanovište da je prijedlog samoupravne i poslovne organizacije Radne organizacije "Coning" koja podrazumijeva udruživanje različitih subjekata po djelatnosti, na izvjestan način novi model nedovoljno provjeren u praksi.

S tim u vezi neophodno je da se samoupravni i drugi dokumenti potrebni za udruživanje i razvoj koncipiraju tako da se usklade različiti interesi na zajedničkom konceptu razvoja u ovom primjeru na razvoju turizma u Općini Ivanec.

3. Na programima razvoja Parka prirode Trakošćan, kao i na razradi pojedinih projekata, potrebno je uključiti društvene i stručne organizacije u SRH i šire radi zajedničkog sagledavanja određenih pitanja koja je neophodno usaglašavati radi što boljih stručnih rješenja.

4. Programe za objekte kulture, povijesti i prirode neophodno je sufinancirati iz odgovarajućih republičkih sredstava imajući u vidu da su neki od tih objekata na području Općine, kao što je Dvor Trakošćan, Crkva Sv. Marije u Lepoglavi, među prioritetnim objektima za održavanje i obnovu u SR Hrvatskoj.

SIZ-a za kulturu općine Ivanec preuzima obvezu da uskladi te aktivnosti i da se brine da na vrijeme predloži programe sufinanciranja svojim organima upravljanja SIZ-a, te SIZ-u za kulturu SR Hrvatske i drugima.

5. Neophodno je ubrzati donošenje svih potrebnih i konkretnih odluka na ostvarenju okvirnog programa Parka prirode Trakošćan i na ostalim lokalitetima u Općini, kao što su Lepoglava, Ivančica i drugi, kako bi se već u 1986. godini postigli prvi početni rezultati i djelomično valorizirala ukupna ulaganja.

Na osnovi zaključka Izvršnog vijeća Skupštine općine Ivanec, od 12.02.1985. godine i zaključka Vijeća udruženog rada Općine Ivanec od 30.10.1985. godine utvrđeno je da je osnovni nosilac programa razvoja turizma na području Općine Ivanec Radna organizacija "Coning" Varaždin s odgovarajućim i za to konstituiranim osnovnim organizacijama udruženog rada u svojem sastavu.

6. Vezano na stavove iz točke 1., 2., 3., 4., 5., razradu investicijskih programa, projekata, donošenje odgovarajućih odluka na osnovi tih programa, neposrednu realizaciju tih programa potrebno je ubrzano nastaviti.

7. Pod pretpostavkom da se izradi investicijski program ulaganja u objekte Parka prirode Trakošćan I. faza, do kraja ove godine predlaže se: organima Varaždinske banke, Republičkom fondu za nerazvijene SR Hrvatske, Skupštini općine Ivanec i Krapina, te drugim zainteresiranim subjektima da do 15.02.1986. godine donesu odgovarajuće odluke na osnovi tog programa.

8. Pod pretpostavkom da se izrade dokumenti i to: program razvoja objekata kulture, prirode i povijesti Općine Ivanec za razdoblje 1986/90. godine i dokumenti potrebni za udruživanje radne organizacije Dvor Trakošćan, do 28.02.1986. godine, predlaže se Regionalnom i Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture i prirode, Muzejskom savjetu SR Hrvatske, Republičkom komitetu za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu, Skupštini općine Ivanec, SIZ-u za kulturu Hrvatske i Općini Ivanec da do 15.03.1986. godine donesu ili daju svoje mišljenje i suglasnost na te dokumente.

Uvezi s tim, predlaže se Muzejskom savjetu SRH-e da odgodi raspravu o programu razvoja Parka prirode Trakošćan predviđenu za sjednicu Savjeta od 6.12.1985. godine.

9. Upućuje se radna organizacija "Coning" Varaždin da stalno suraduje na koncipiranju programa i provedbi istog s Republičkim komitetom za turizam, te s drugim organizacijama i organima, prvenstveno radi iznalaženja novih i provjerenih sadržaja turističke ponude.

10. Prihvaća se prijedlog Privredne komore Varaždin da se osnuje "Savjet projekta" kao društveno tijelo, a koje bi se uključivalo u pojedine faze izrade i provedbe programa razvoja turizma sa stanovišta opće društvenog interesa.

Izvršno vijeće Skupštine općine Ivanec i organi Privredne komore preuzimaju zadatak da predlože odluku o osnivanju takvog tijela Skupštini općine Ivanec od 15.01.1986. godine.

11. Usklađivanje predviđenih rokova u ovim zaključcima druge poslove organizacijske naravi vršit će Sekretarijat za privredu Skupštine općine Ivanec.

Ovi stavovi i zaključci trebaju poslužiti svim subjektima da se postignu zacrtani ciljevi i zadaci razvoja turizma na području općine Ivanec.

Trakošćan, 11.12.1985.

KOMISIJA ZA IZRADU STAVOVA I
ZAKLJUČAKA:

1. Grabar Ivica, dipl.ek., v.r.
Privredna komora Varaždin
2. Čačić Ratko, dipl.ing.arh., v.r.
"Coning" Varaždin
3. Lovrenčić Drago, dipl.ing.el., v.r.
"Coning" Varaždin
4. Dr. Kuhanec Franjo, v.r.
Fakultet org. i inf. Varaždin
5. Vrček Vinko, dipl. ek., v.r.
Izvršno vijeće SO Ivanec

Točnost prijepisa i otpravka potvrđuje:

PREDSJEDNIK IZVRŠNOG
VIJEĆA SO IVANEC:

Vrček Vinko

DOSTAVLJA SE:

1. Potpredsjedniku Izvršnog vijeća
Sabora, Šteković Gojko,
2. Jugoslavenskoj Akademiji znanosti i
umjetnosti – Dr. Mohorovičić Andre,
potpredsjednik Akademije,
3. Rep. komitetu za prosvjetu, kulturu i
fizičku kulturu, potpredsjednik Neda Ritz,
4. Republičkom komitetu za turizam SRH-e
predsjednik Matošević Đino
5. Rep. zavodu za zaštitu spomenika kulture
direktor – prof. Ukrajinić Vlado,
6. Reg. zavodu za zaštitu spomenika kulture
direktor – prof. Lucić Branko,
7. Rep. zavodu za zaštitu prirode - direktor
prof. Meštrović Šime,
8. Savjetu za zaštitu spomenika kulture
predsjednik – prof. Egon Bauman,
9. "Coning"-u Varaždin – direktor Čačić Ratko, dipl. ing.
10. RO –i Dvor Trakošćan – direktor Jerković Stjepan,
11. Privrednoj komori Varaždin, predsjednik Varga Franjo,
12. Varaždinskoj banci Varaždin, direktor Košćec Vlado, dipl. ek.
13. Rep. SIZ-u za kulturu – tajnik Previšić Tomislav,
14. Opć. SIZ-u za kulturu – tajnik Friščić Stjepan,
15. Fakultetu organizacije i informatike – dr. Ruža Franjo i
dr. Kuhanec Franjo,
16. Predsjedniku Izvršnog vijeća Skupštine općine Krapina
Hitrec Željko,
17. Kušen Edi, suradniku Izvršnog vijeća Skupštine općine Ivanec,
18. Predsjedniku Skupštine općine Ivanec – Slivar Stjepan,
19. Sekretarijatu za privredu SO Ivanec – Lepoglavec Ivan,
20. Izvršnom vijeću – ovdje.